№ 55 ՇԱԲԱԹ, 15 ՄԱՐՏԻ — ԵՐԿՐՈՐԴ 1919 ՏԱՐԻ — ՇԱԲԱԹ, 15 ՄԱՐՏԻ № 55

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ

Օրգան Հայ Ժողովրդական Կուսակցութեան Կենտրոնական Կոմիտէի

Խմբագրութիւնը բաց է ամեն օր առ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը: Յօդուածները պէտք է գրուած լինեն պարզ և մի երեսի վրայ: Յօդուածները կարող են ենթարկուել փոփոխման և կրճատման. Ընդունուած յօդուածները, որոնց տակ չէ գրուած վարձատրութեան պահանջ՝ կը համարուեն ձրի:

ԳԻՆՆ Է 1 ՌՈՒԲԼԻ

Յայտարարութիւններն ընդունւում են ամեն լեզուով տողատեղին առաջին երեսում 75 կոպ., իսկ վերջին երեսում՝ 50 կոպ. Բժիշկների և աշխատանք փնտրողների համար որոշ զեղչ: Մահազդի համար 15 ռուբլի: Յայտարարութիւնները նոյն օրուայ թերթի համար ընդունւում են մինչև ժամը 2-ը:

ՇԱՐՈՒՆԱԿՒՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹ.

1919 թ.

ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ

ՕՐԱԹԵՐԹԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է.

1 ամիսը . . . . 10 ռուբ.
3 » . . . . 25 »
Հատավաճառ . . . . 1 ռուբ.

Հասցէն՝ Тифлисъ, Головинскій пр. № 41.

Գրասենեակը բաց է ամեն օր առաւ. ժամը 9-ից մինչև 3-ը, բացի կիրակի և տօն օրերից: Телефонъ 16—90.

ԿՈՎԿԱՍԻ ՀԱՅՈՑ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ յայտնում է ի գիտութիւն Ընկ. անդամների, թէ այսօր, շաբաթ, ամսիս 15-ին, երեկ. ժամը 6-ին, Ընկերութ. ընթերցարանի դահլիճում (Абасъ-Абадск. 7).

ՆՇԱՆԱԿՈՒԱԾ Է ՏԱՐԵԿԱՆ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

Զբաղմունքի առարկաներն են.

1. Ընկերութեան կենտրոնի 1917—18 թուերի հաշիւների ու գործունէութեան քննութիւնն ու հաստատութիւնը.
2. Ընկերութեան կենտրոնի 1919 թ. նախահաշուի քննութիւնն ու հաստատութիւնը.
3. Առաջարկութիւն պ. Սամսոն Ստեփանիչ Յարութիւնեանին Ընկ. պատուաւոր անդամ ընտրելու.
4. Ընտրութիւն հերթով հեռացող Խորհրդի չորս անդամի, ինչպէս և ինքնակամ հեռացող 3 անդամի փոխարէն՝ Խորհրդի 7 նոր անդամի և փոխանդամի ընտրութիւն:
5. Ընտրութիւն Վերստուգիչ Յանձնաժողովի 3 անդամի և երկու փոխանդամի:
6. Առաջարկութիւն՝ Կենտրոնական Կոմիտէի և Բարեգ. Ընկ. հաշուապահութիւնը ու գործունէութիւնը միացնել.
7. Ընթացիկ հարցեր: 3—3

ԼԱԴԻԱ ԱՐԳՈՆԱՒՏՆԵՐԻ

Գոլովինսկ. պր. Արտիստական թատր. սրահ

Այսօր, մարտի 15-ին

ՄԵԾ ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ ԵՐԵԿՈՅ

1. Արեւե-Մալ-Ալան: 2. Կոնցերտ տեղական բոլոր ազգերի երգերից: Մասնակց. են հայ օպեր. լաւագոյն ույժեր:—Սկիզբը 8 և կէս ժ. երեկ.

Ղազախ-Շամշադինի Հայրենակցութեան

Միութեան Վարչութիւնը կիրակի, մարտի 16-ին, առաւ. ժամը 10 և կէսին Գայիանեան օր. դպրոցում հրաւիրում է բոլոր հայրենակիցներին

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԸՆԴՀԱՆ. ԺՈՂՈՎԻ,

ուր քննուելու են մի շարք կարևոր և անյետաձգելի հարցեր:

1—1 Վարչութիւն

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Աշակերտական Ֆրակցիայի պատմագրական խմբակ

Կիրակի, ամսիս 16-ին, երեկոյեան ժամը ուղիղ 4 և կէսին Տ. Նազարեանի սալոնում (Головинск. 41), կը կայանայ խմբակի հերթական դասախօսութիւնը: Խօսելու է

պ. Խ. Կանայեանը

ՀԱՅՈՑ ՀԱՐՑԻ ՄԱՍԻՆ

Հրաւիրւում են Աշակերտական և Ուսանողական ֆրակցիաների անդամները և համակրողները: Դասախօսութիւնից յետոյ նշանակուած է Աշակերտական ֆրակցիայի արտակարգ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԸ մի շարք կարևոր և անյետաձգելի հարցերի մասին: 2-1

ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

գտնուող Հայաստանի լուսաւորութեան մինիստր Գ. Մելիք-Ղարագեօզեանը ընդունում է մինիստրութեան գործերով ամեն օր ժամը 10—12, իր բնակարանում, Աճալեան հրապարակ, № 8, (Ջերքեզովի փողոցի № 59-ի անկիւնից դէպի վեր, այգու դիմաց): 0—2

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Շաբաթ, մարտի 15-ին, ԿՈՆՍԵՐՎԱՏՈՐԻԱՅԻ ԴԱՀԼԻՃՈՒՄ տեղի կունենայ

ԳՐԱԿԱՆ-ԵՐԵԿՈՅ

Նուիրուած Յովհաննէս Թումանեանին

Կը դասախօսեն. Դ. ԴԵՄԻՐՃԵԱՆ—Յ. Թումանեանի արուեստը, Տ. ՅՈՎՀԱՆՆԻՍԵԱՆ—Թախիծը Յ. Թումանեանի բանաստեղծութեան մէջ, Վ. ԽՈՐԷՆԻ—Յ. Թումանեանի բանաստեղծութեան հասարակական և փիլիսոփայական տարրերը, Գ. Է-ԴԻԼԵԱՆ—Յ. Թումանեանը մանկական գրող:

Տոմսերը վաղօրօք կարելի է ստանալ «Ունիոն» ճաշարանում:
Սկիզբը երեկոյեան ճիշտ ժամը 7-ին: 2—2

ԲԺՇԿՈՒՀԻ

Յ. ՄԵԼԻՔ-ՆՈՒԲԱՐԵԱՆ

(Նախկին Դավոս սանատորիայի ասիստենտ):

Ներքին և երեխայոց հիւանդութիւնների մասնագէտ, թոքերի և սրտի հիւանդ.: Ընդունելութիւնը ամեն օր երեկոյեան ժամը 5—7-ը: Սոլոլակ, [illegible] 3, հեռ. 16—69: (Պ. ս.) 100—57

ԲԺՇԿՈՒՀԻ

Գ. ՄԵՀՐԱԲԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Բեռլինի և Մոսկուայի համալսարանների կլինիկաների: Մասնագէտ ներքին հիւանդութիւնների—թոքերի և սրտի. ընդունելութիւնը՝ իր բնակարանում և լոյսի ու էլեկտրաբուժական կաբինետում: Հետազոտութիւնը և բուժումը X ճառագայթներով: Ամեն օր, 9—1 և 5—8 ժամը երեկ. Բեհբուտովսկայա փ., № 23: Հեռ. 7—92: 100—67

ԲԺԻՇԿ

ԴՐ. Յ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ

Նախկին ասիստենտ Ժընևի համալսարանի կլինիկաների և պրոֆես. Oltramare-ի վեներական հիւանդութիւնների մասնագիտական բուժարանի:

ՆԵՐՔԻՆ և ԿԱՆԱՆՑ հիւանդութիւն. մասնագէտ ՎԵՆԵՐԱԿԱՆ (ՍԻՖԻԼԻՍ, ներարկումն «606»-ի և «914»-ի), ՄԻԶԱՍԵՌԱԿԱՆ (ՀԻՆ և ՆՈՐ ՏՐԻՊԵՐ և նրա կոմպլիկացիաները) և ԿԱՇՈՒԻ ցաւերի:

Էլեկտրաբուժական կաբինետ

Ընդունելութիւնն ամեն օր, առաւ. ժ. 10-ից 1-ը, երեկ. 4-ից 6-ը: Կիրակի օրերը միմիայն ժ. 12-ից 1-ը: Կիրոչնայա, № 14: 100—58

ՄԻ՞ԹԷ ԱՄՕԹ ՉԷՔ ՔԱՇՈՒՄ

Ամենքին յայտնի է, որ Թիֆլիսում գոյութիւն ունի Ամերիկական Կոմիտէ, որը իր հովանաւորութեան տակ է առել պատերազմից ջարդուածներին առհասարակ և գլխաւորապէս հայ փախստականներին և նրանց որբերին:

Ամերիկացիք լի մարդասիրական զգացմունքներով եկել են մեզ մօտ և չեն խնայում իրենց նիւթական և ոչ էլ բարոյական աջակցութիւնը՝ մեր թշուառ ազգը կատարեալ կորստից փրկելու համար:

Իրաւ, նրանց շնորհիւ է, որ հազարաւոր որբեր ապաստարան գտան, և այսօր մենք տեսնում ենք նրանց կուշտ, գեղեցիկ ու մաքուր հագնուած Թիֆլիսի բազմաթիւ որբանոցներում, որտեղ նրանք նաև կրթւում և ուսում են ստանում:

Ես չեմ կասկածում, որ այդ հազարաւոր երեխաներից հազիւ 100—200 կենդանի մնային, եթէ ամերիկացիք ժամանակին օգնութեան չգային:

Նոյն հոգատարութիւնը նրանք ցոյց են տալիս և դէպի մեծերը, հիմնելով գործարաններ և աշխատանքի տներ, ուր փախստականները թէ աշխատանք են ստանում և թէ հագուստեղէն: Անտես չեն արել ամերիկացիք նաև Հայաստանի սովը և համաճարակը և ամեն միջոց ձեռք են առնում մթերքներ հայթայթել, դեղորայք ու բժիշկներ ուղարկել և այլն... իսկ ներկայումս զբաղուած են և այն հարցով, թէ ինչպէս ապահովեն փախստականների վերադարձը դէպի հայրենիք և վերականգնեն նրանց քանդուած օջախները:

Ամեն մի հայ պիտի գիտակցէ, թէ որքան ազնիւ է այդ ժողովուրդը, որը չի զլացել ուղարկելու հազարաւոր վերստերի հեռաւորութեան վրայ իր լաւագոյն մարդկանց միմիայն օգնութեան ձեռք մեկնելու մի փոքրիկ ու թշուառ ազգի, որից նա ոչ մի սպասելիքներ չունի, և ամեն մի հայ պէտք է աշխատի ըստ իր ուժերի թեթևացնել նրանց ծանր գործը՝ նրանց համար անծանօթ և քայքայուած երկրում և ընդառաջ գնալ նրանց նախաձեռնութիւններին: Մինչդեռ, ցաւօք սրտի պէտք է խոստովանենք, որ հայերից շատերը ոչ թէ երախտիք չեն զգում դէպի ամերիկացիք, այլ ընդհակառակը, աշխատում են շահագործել նրանց բարի զգացմունքները և ի չարն են գործ դնում նրանց հաւատը: Ամերիկացիների հիմնարկութիւններում ծառայող հայերը աւելի մեծ ռոճիկներ են ուզում ստանալ և աւելի պահանջկոտ են, քան այլ ազգի ծառայողները. հայ վաճառականները աւելի թանգ են ուզում ծախել իրենց ապրանքները և հայ տանտէրերը աւելի բարձր վարձ են ուզում ստանալ իրենց բնակարանների համար: Իսկ այսօր ես լսեցի մի այնպիսի բան, որը ցնցեց իմ ամբողջ էութիւնը և ես այնքան ամաչեցի մերոնց համար...

Բանը նրանումն է, որ Ամերիկական Կոմիտէի փողերը սպառուեցին, ստանալիքն էլ ուշացաւ և հայերի համար հիմնուած բազմաթիւ հիմնարկութիւնները մնացին դժուար կացութեան մէջ: Բնական է, որ Կոմիտէի գլուխ կանգնած անձնաւորութիւնը դիմեց հայ հարուստներին, որ նրանք փոխարինաբար տան 1 միլիոն ռուբլի, մինչև որ ստացուի Ամերիկայից այդ գումարը: Հարուստներից մէկը համաձայնուեց տալ մի միլիոնը, մի քանի օրով, բայց... պահանջեց 10%: Այդ խօսակցութեան ժամանակ ներկայ եղողներից մէկը պատմեց, թէ ինչպէս այլայլուեց ազնիւ ամերիկացու դէմքը և [illegible] զարմացած հայեացք ձգեց նա հայի երեսին:

Ի հարկէ նրա համար անհասկանալի պիտի լինի միլիոնատէր հայի վերաբերմունքը, որը չի ուզում իր ազգին գէթ փոքր ծառայութիւն անել առանց վարձի, մինչդեռ իր հայրենիքում, գեղեցիկ Ամերիկայում, հարուստը և աղքատը հաւասարապէս մասնակցել են հանգանակութեան յօգուտ հայերի, առանց որևէ ակնկալութեան, լոկ դրդուած մարդասիրական զգացմունքից:

Շատ ցաւալի է արձանագրել հայ հարուստի այս վարմունքը, բայց մամուլի պարտականութիւնն է երևան հանել մեր կեանքի տգեղ երևոյթները: Մենք չպիտի վախենանք ճշմարտութիւնը խոստովանելու և պէտք է ձգտենք զարթեցնել ժողովրդի մէջ գիտակցութիւն դէպի լաւն ու բարին. իսկ նրանք, այդ հերոսները թող ամաչեն, եթէ ընդունակ են ամաչելու:

Մարիամ Թումանեան

ԿԱՐԵՒՈՐ ԼՈՒՐԵՐ

Դաշնակից զօրքերը հեռանում են Օդեսսայից:
Ռոստովի դրութիւնը:
Լուրեր Թիւրքիայից:
Ահարոնեանի հեռագիրը:

ՄԱՄՈՒԼ

Ղարաբաղում ռուսերէն լեզուով հրատարակուող «Голосъ Народа» շաբաթաթերթը ամսիս 8-ի առաջնորդողում գրում է.

«Ուշացնել պէտք չէ այնտեղ, ուր արդէն սկսում է կողոպուտների, աւազակութիւնների և բռնութիւնների շրջանը, ուր նորից փակւում են ճանապարհները և մեզ ծանօթ արհաւիրքով լցւում: Չի կարելի ուշացնել այնտեղ, ուր բացակայում է կանոնաւոր պետական ապարատը, ուր չկայ դատարան, քննութիւն, անձի և գոյքի իրաւանց պաշտպանութիւն, ուր սովի և ցրտի ճիրաններում մեռնում են անթիւ զոհեր, ուր վարակիչ հիւանդութիւնները հերթով կարող են երկիրը անմարդաբնակ օազիսի վերածել: Չի կարելի ուշացնել այնտեղ, ուր ամենքը կարօտ են խաղաղ աշխատանքի, ուր ամենքին ձանձրացրել է անարխիան, միջազգային վիճաբանութիւնները, վաղուան սպասելիքները: Ուշացնել պէտք չէ, հարկաւոր է համախմբուել, խօսել, ընտրել մի այնպիսի ձև, որը երկու կողմերի համար ընդունելի լինի մինչև համաշխարհային կոնֆերենցիայի վերջանալը»:

Լրագիրը այնուհետև յայտնում է, որ բրիտանական հրամանատարութիւնն ընդառաջ կերթայ Ղարաբաղի ազգաբնակութեան ցանկութեանը և իր ձեռքը կառնի Ղարաբաղի ժամանակաւոր կառավարութեան ղեկը:

Մենք արդէն յայտնել ենք, որ մեր կարծիքով Ղարաբաղն էլ պէտք է ենթարկել բրիտանական գեներալ-նահանգապետութեանը:

ՎԵՐՋԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—o—

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Մօտ ժամանակներս Թիֆլիս են գալու մի խումբ ամերիկական ինժեներներ, որոնք մեկնելու են Ջուլֆա Ամերիկայի կողմից Ջուլֆայից մինչև Միջերկրական ծովի նաւահանգիստները երկաթուղագիծ կառուցելու նպատակով: Նոյն ինժեներները լիազօրութիւն ունեն վարելու նաև Հայաստանին անցնող վիլայէթներում երկաթուղու կառուցման աշխատանքները:

Կ. ՊՈԼԻՍԸ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔ

Ֆրանսիական «Temps» լրագիրը իր յունուար 22-ի համարի մէջ ունի մի առաջնորդող յօդուած՝ «Կ. Պոլսի մէջ» վերնագրով, որի մէջ պարզ կերպով ասուած է հետևեալը՝ Սուլթանի նախկին մայրաքաղաքի մասին.—«Պահեն թէ չպահեն Սուլթանի անուանական գերիշխանութիւնը—Կ. Պոլիսը և նեղուցները այսուհետև միմիայն միջազգային ստացուածք կարող են լինել՝ մէկ կամ բազմաթիւ քաղաքակիրթ պետութիւնների պաշտպանութեան տակ: Նախատեսուած կամ ոչ, ցանկացուած կամ ոչ — այդպէս է իրողութիւնների տուած դասը... Այլևս չի կարելի Սուլթանին այսուհետև տալ անկախ մի վեհապետի երևոյթ, եթէ նա նոյնիսկ շարունակի բնակուել Կ. Պոլսի մէջ:

«Temps-ի» այդ ծանրակշիռ

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ — Թիֆլիս, 15 մարտի

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Տագնապալից և նշանակալից օրեր է ապրում բովանդակ հայութիւնը։ Պատերազմի ահեղ սոսկումների և արհաւիրքների բովից մի կերպ ժագապուրծ եղած, այսօր նա, իր վերածնութեան նախօրէին, գտնւում է այնպիսի սոսկալի և սարսափելի վիճակի մէջ, որ նրա ամբողջ ապագան, թւում մի՛ է թէ, կախուած է դարձեալ նոյն կոյր բաղդի չարանենգ քմահաճոյքից, որը դարեր շարունակ օր ու արև չի տուել հայ ժողովրդին և հայի թշուառ ու աւերակ հայրենիքին։

Լռել են արդէն աննախընթաց պատերազմի ահեղ թնդանօթները, մարել ու հանգել են նրա թողած հրդեհներն ու դեռ մրխացող, երբեմնի շէն ու հոյակապ, իսկ այժմ կիսախարխուլ ու աւերակ ամրոցներն ու քաղաքները։ Մարդկութեան պատմութեան համար սկսւում է մի նոր շրջան, նոր դարագլուխ, որը նոր աշխարհի ճառագայթներն է սփռելու աշխատաւոր ժողովուրդների և ամբողջ աշխարհի վրայ։

Վերածնութեան և վերաշինութեան ժամն է հասել։

Ազգերն ու ժողովուրդները դեռ տակաւին գործ ունին կատարելու, հանդէպ աշխարհի և ուժեղների դեռ խօսք ունին ասելու։

Ի՞նչ պիտի ասենք մենք։ Ո՞րն է մեր խօսքը, մեր իղձը, մեր գիծը, մեր ուղղութիւնը։

Ի՞նչ լեզուով պիտի խօսենք մեր բաղդը տնօրինողների առաջև այժմ, երբ աշխարհն ամէն կուզէ լսել մեր խօսքը, մեր երազը, կուզէ տեսնել և ըմբռնել մեր քաղաքական և պետական ուղղութիւնը։

Մենք շատ հարցեր ունենք անորոշ և չլուծուած։ Մենք շատ խնդիրներ ունենք դեռևս ամենևին չլուսաբանուած, և այդ հարցերի և խնդիրների լիակատար լուծումից է կախուած մեր ազգի և ժողովրդի ամբողջ ապագան, մեր հայրենիքի վերածնութեան և վերաշինութեան կարևորագոյն խնդիրը։

Մեր պատմական դաժան ճակատագրի շնորհիւ բաժան-բաժան ենք եղել մենք, մի ազգի հարազատ զաւակներս, ցրուելով աշխարհիս բոլոր ծայրերն ու երկիրները և կտրուած լինելով միմեանցից, չենք կարողացել ունենալ մի ընդհանուր գիծ ու քաղաքականութիւն։ Իսկ եթէ դրա վրայ աւելացնենք և մեր կեանքի անկոչ «ղեկավարների» քաղաքական և դիւանագիտական միա՛ժամայն անյոյս տգիտութիւնն ու կարճատեսութիւնը, որի շնորհիւ նրանք զուրկ են եղել հնարաւորութիւնից կամ չեն կամեցել փրկել մեր բաժան մասերը, միացնող ընդհանուր գիծն ու գաղափարը, այն ժամանակ հասկանալի և պարզ կը լինի, թէ ինչ սոսկալի վիճակ է եղել մեր վիճակը և դիրքը հանդէպ քաղաքակիրթ աշխարհի, հանդէպ պետականօրէն զարգացած մարդկութեան։

Այսօր խաղաղարար կոնֆերանսում հայութիւնը ունի իր ներկայացուցիչները, բայց ինքը, հայութիւնը, տակաւին պարզ չի պատկերացնում իրեն իր վիճակն ու քաղաքական բաղձանքների ամբողջութիւնը։ Բացի այդ, վերին աստիճանի տարօրինակ և անբարենաճ տպաւորութիւն է թողնում մեր Դաշնակիցների վրայ տարբեր վայրերում մեր բռնած տարբեր քաղաքական դիրքը և շատ անգամ միւս տեղին միանգամայն հակասող մեր քաղաքական ուղղութիւնը։

Անհրաժեշտ է, որ վերջապէս մենք մի օր հնարաւորութիւն ունենանք ժողովուել և պարզել գէթ մեզ համար, թէ ինչ ենք մտածում մենք, ինչ նպատակներ ենք դնում մեր առաջ և ինչ վերաբերմունք ունենք դէպի մեր շրջապատ ու ապագայի հեռանկարները։

Արդէն այնքան դժուար չէ հայութեան բոլոր հատուածներից մի ընդհանուր հայկական համաժողով գումարել՝ մեր ազգին, հայրենիքին և քաղաքականութեանը վերաբերող բոլոր հրատապ հարցերը լիակատար և որոշակի կերպով լուսաբանելու և լուծելու համար։

Այլ կերպ անկարելի է։

Մեր ժողովրդի,—ամենքի համար այդ քաւութեան նոխազի—վիճակը ծայր աստիճանի աննախանձելի և թշուառ է, և մենք չենք կարող հանդիստ խղճով ենթարկել նրան քաղաքական նորանոր փորձերի և փորձութիւնների։ Արդէն ժամանակն է գիտակցելու, որ մեզ համար միակ սրբութիւնը՝ կենսունակ, առողջ և միշտ ստեղծագործող կենդանի հայ ժողովուրդն է և այլ սրբութիւն չկայ եւ չի կարող լինել։

Եւ ահա այդ պատճառով է, որ մեզ թւում է թէ ամենքն էլ խորապէս գիտակցելով առաջադրուած խնդրի կարևորութիւնը անյապաղօրէն գործի կանչեն՝ մեր հինաւուրց ցաւերն ու վէրքերը դարմանելու և մեր բաժան մասերը միմեանց հետ շաղկապելու հրատապ խնդիրը այժմէական դարձնելու նպատակով։

Այս է պահանջում մեր հայրենիքի, մեր ազգի և մեր տառապեալ ժողովրդի գերագոյն կենսական շահը։

յօդուածը ամբողջովին կը տանք հետեւեալ համարներից մէկում։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՎԵՐԱԿԱԶՄՈՒԹԻՒՆՆ ԵՒ ԱՆԳԼԻԱՆ

Եւրոպական աղբիւրներից քաղած տեղեկութիւնների համաձայն, անգլիական կառավարութիւնը լուրջ ջանքեր է անում ապահովելու համար Հայաստանի վերակազմութիւնը։ Արդէն այդ նպատակով կազմուած է մի առանձին պաշտօնէութիւն, որ պիտի զբաղուի քննութիւններով և լուծումով այն բոլոր խնդիրների, որոնք կապ ունեն Հայկական պետութեան հետ։ Ասւում է, թէ այդ նոր պաշտօնէութիւնը, ի միջի այլոց, միջոցներ է ձեռք առնելու, որպէսզի բոլոր հայերը վերադառնան իրենց երկիրը։ Այդ նպատակով մինչև իսկ պիտի դիմեն արտաքին մի միջոցի, ինչպիսին է՝ նրանց զրկել իրենց քաղաքացիական իրաւունքներից այն եր-

---

կլինիքի մէջ, ուր յամառէն մնալու։ («Ժող.»)

ԶՕՐԱՎԱՐ ՖՐԱՆՇԷ Դ'ԷՍՊՐԷ ԵՒ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏԸ

Փետրուարի 17-ին Կ. Պոլսի Միջագիւղ (Օրթաքէօյ) թաղի հայ համայնքութեան կողմից մի պատուիրակութիւն է ներկայացել զօրավար Ֆրանշէ Դ'Էսպրէին նրա Կուրուչեշմէի բնակարանի մէջ։ Պատուիրակութիւնը, որ բաղկանում է թաղի քարոզիչ Մանկունի Արքեպիսկոպոսից, Օհան Զիլաջեանից և Խաչիկ Սվաճեանից, սիրալիր ընդունելութիւն է գտել։ Պատուիրակութիւնը բարի գալուստ է մաղթել Արևելքի Յաղթականին։ Իր շնորհակալութիւնը յայտնելուց յետոյ, զօրավարը հարցրել է թէ թաղի հայ բնակչութիւնը որքան է։ Յետոյ խօսքը դարձել է օրուան հրատապ հարցի շուրջը։ Զօրավարը հետաքրքրութեամբ հարցրել է, թէ հայերի պահանջը ինչ է։ Պատուիրակները պատասխանել են, թէ հայերը ուզում են Անկախ Հայաստան կազմել հայկական վեց նահանգներից՝ Կիլիկիան և Տրապիզոնն էլ մէջը։ Զօրավարը ուզել է հասկանալ, թէ Տրապիզոնը Հին Հայաստանի մասն էր կազմում։ Պատուիրակներից մէկը պատասխանել է, թէ Տրապիզոնը հայկական հին պետութեան գաւառն է եղել և թէ Դաշնակիցների բարի կամեցողութիւնից կախում ունի այդ խնդիրը։ Զօրավարը ուշադրութեամբ լսելուց յետոյ՝ յայտարարել է, թէ Դաշնակիցները միշտ համակիր են եղել հայերին և նրանք կարող են վստահ լինել, որ Անկախ Հայաստան պիտի ունենան։ Այդ պահուն զօրավարը դրասեղանի վրայ, աչքի առջև է ունեցել Հայաստանի քարտէզը, որ ուշադրութեամբ քննելիս է եղել։

(«Ժող. Ձայն.» Պոլսի)

ՀԱՅԵՐԻՑ ԿՈՂՈՊՏՈՒԱԾ ՈՍԿԻՆԵՐԸ ԵՒ ԳՈՀԱՐԵՂԷՆԸ ԷՆՒԵՐԻ ՏԱՆ ՄԷՋ

Էնվերի պալատի մէջ կատարուած խուզարկութեան ժամանակ երևան են հանուել դրահարկղ եօթը սնդուկներ, որոնց մէջ գտնւում էին 130,000 օսմ. ոսկի և գոհարեղէն։ Այդ դրամներն ու ոսկիները պատկանում են հայ դրամատէրերին և առևտրական տներին, որոնց Էնվերը կողոպտել է տուել իր հաշուին։ Այդ ոսկի դրամների մի մասը գործածուելու էր յուշարար շքադրամներ պատրաստելու գերման կայսեր պատուին, երբ նա, վերջնական յաղթութիւնից յետոյ, շնորհ բերէր Կ. Պոլիս։

(«Ժող. Ձայն» Պոլսի)

ՅՈՎ. ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ «ԱՆՈՒՇԸ» ՊՈԼՍԻ ԲԵՄԵՐԻ ՎՐԱՅ

Փետրուարի 17-ին Կ. Պոլսի Փըթի-Շանի թատրոնի մէջ, օբերայից «Ծաժակ» Միութիւնը ցերեկով բեմադրել է Յով. Թումանեանի «Անուշը»։ Պոէման դրուել է հայկական գեղջկական երգերով ու պարերով իբր պիէսա։ Պիէսայի ներկայացումը գոհացուցիչ է եղել և խոր տպաւորութիւն է թողել։ Ներկայացումը տուել է զուտ արդիւնք 700 ոսկի։

(«Ժող.»)

16 ՄԻԼԻՈՆ ԿԻԼԻԿԻԱՅԻ ՀԱՄԱՐ

Ֆրանսիական կառավարութիւնը առայժմ 16 միլիոն ֆրանկի վարկ է յատկացրել՝ Կիլիկիայի վերաշինութեան համար։

ԶՄԻՒՌՆԻԱՅԻ ՀԱՅԵՐԸ

Անսովոր առատաձեռնութեամբ Զմիւռնիայի հայերը շարունակում են օգնել հայ տարագիրներին։ Այսպէս, մի շաբաթուայ ընթացքում ուղարկել են 1000 ոսկի Սեբաստիա, 1000—Ադանա, 300—Մերսին, 200—Թոքաթ, 200—Կարահիսար, 200—Ադաբազար։ Ուրեմն, ընդամենը, մի շաբաթուայ ընթացքում—2900 ոսկի։

ՀԱՅՐԵՆԻՔԻ ՏՈՒՐՔԸ

Դահիրէի «Յուսաբեր» թերթը տեղեկացնում է, որ Եգիպտոսի մէջ բացուել է մի հանգանակութիւն՝ «Հայրենիքի Տուրք» անուան տակ, յատկացնելու համար տարագիրների և որբերի օգտին։ Արդէն իսկ հաւաքուած է 10,000 ոսկի ողջ, այն է՝ հին հաշուով,, որ գրեթէ անում է 400,000-ից մինչև 500,000 ռուբլի։

ՈՐԲԵՐԸ

Այս պահուս մեծ գործունէութիւն մը կը տիրէ ամեն կողմ, ժողովելու և լաւ պայմաններով պատսպարելու համար հայ որբերը։ Այսօր, անգլիական դեսպանատան կողմէ դիմում պիտի ըլլայ մէկ քանի տեղեր, ուր լսուած է թէ 150-ի մօտ որբեր պահուած են։ Արտասահմանի հայութիւնն ալ մեծ ջանք կը թափէ ժողուելու համար մասնաւորապէս աւերակ շրջաններուն մէջ գտնուող որբերը։ Այսպէս, 15 օր առաջ, Բաղդադէն Փորթ-Սայիդ տարուած են 300 որբեր, որոնց մասին անհրաժեշտ կարգադրութիւններ ընելու նպատակով, Դահիրէի Միացեալ Որբախնամէն պատուիրակութիւն մը գացած է Փորթ-Սայիդ։ Եգիպտոսի Որբախնամի վարչութիւնը որբերու օգտին ստացած է 10,000 ֆրանկ Փարիզի հայ տիկիններու Միութենէն և 5000 ֆրանկ ալ Միլանի հայ տիկիններու Միութեան կողմէ։

(«Ժող.»)

ԴՈԿՏ. ԲԱՐԹԸՆԻ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ամերիկական պատուիրակութեան պետ դոկտ. Բարթընը հետաքրքրական յայտարարութիւններ է արել «Նիւ-Եօրկ Թայմզ» անգլիական թերթի թղթակցին։

Դոկտորը հայոց տառապանքների մասին խօսելուց յետոյ, ասել է, թէ Ամերիկեան յանձնախումբը մինչև այժմ ուտելիք և հագուստ հայթայթելու մասին է մտածել։ Սակայն այժմ նրա նպատակն է տեղաւորուած հայերին վերադարձնել իրենց հայրենի տները եւ վերակազմել ու վերաշինել երկիրը։

«Մեր նպատակն է վերաշինել Թիւրքիայի այն մասը, ուր բնակւում էին հայերը պատերազմից առաջ և որ, հաւանօրէն, հայկական մի պետութեան պիտի վերածուի։ Մեր մասնագէտ հողագործները հայերուն պիտի սովորեցնեն հողագործութեան այժմեան մեթոդները, ամերիկական ագարակների և մշակելի արտերի մեքենաների գործածութիւնը։ Մեր առողջապահական մասնագէտները—ճարտարապետները պիտի վերահսկեն վերաշինութեան գործերն»։

Դոկտ. Բարթըն հայկական Պետութեան հաւանական սահմանները գծել է հետևեալ կերպով.—Հիւսիս-արևմտեան սահմանը՝ Սև ծով. դէպի հարաւ, Սվազի միջից դէպի Տարսոն, Միջերկրական ծովի վրայ և հարաւ-արևելքի սահմանը Սև ծովից մինչև Թիֆլիսի նահանգը և այնտեղից Վանայ լճի հարաւային կողմը և Հալէպից Անտիոք՝ Միջերկրականի վրայ։ Այս կերպով Հայաստանը նաւահանգիստներ պիտի ունենայ թէ Սև և թէ Միջերկրական ծովերի վրայ։

(«Ժող.»)

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԲՈՐՆԸ ԵՒ ՀԱՅԵՐԸ

Պատրիարքական փոխանորդ Նարոյեան եպիսկոպոսը, ընկերակցութեամբ Յովհան վարդապետի, այցելել է Պոլսի անգլիական դեսպանատանը իջած՝ Անգլիայից եկող Կարդինալ Բօրնին և յայտնել է հայ ազգի շնորհակալութիւնները Հռոմի պապին, որ ամբողջ պատերազմի ընթացքում յատուկ հոգածութիւն էր ցոյց տուել հայ ազգի հանդէպ։ Կարդինալը յայտնելով թէ ինքը որքան բարեկամ է հայերին և որքան պատրաստ է նրանց համար աշխատելու, խոստացել է Հռոմ հասնելիս՝ պապին յայտնել հայ ազգի շնորհակալութիւնները և հաւատացրել է, որ պապը նոյնքան հոգածութեամբ պիտի աշխատի հայ ազգի համար՝ մինչև վերջնական անկախութիւնը Հայաստանի։

(«Ճակ.»)

ՏԷՐՎԻՉԵԱՆ ԵՒ ՍԱՖՐԱՍՏԵԱՆ

«Ճակատամարտ»-ը հաղորդում է, որ Միջագետքի շրջանի հայութեան կողմից Պարիզի Համագ. խորհուրդին պատուիրակ նշանակուած են Բաղդադի Բէլգիական հիւպատոս պ. Տէրվիչեանը և վանեցի պ. Արշակ Սաֆրաստեանը, որը երկար ժամանակ գտնուելով Անգլ. ծառայութեան մէջ, գնահատելի գործունէութիւն ունեցած է Միջագետքի հայութեան օգտին. նա մեկնել է պրոֆ. Խաչատրեանի հետ, տանելով բոլոր փաստերը և աշխատութիւնները՝ Համաժողովին ներկայացնելու համար։

1200 ԿԱՄԱՒՈՐ 60 ԿԻՆ

Տէրնանի ներկայացուցչի կարգադրութեամբ հաւաքուած 320 հայերէն 1200-ը կամաւոր արձանագրուած (սոնից 60-ը կին են) և Արևելեան Լէգէոն փոխադրած են։

(«Ճակ.»)

ՎԵՆԻԶԷԼՈՍԻ ՅԻՇԱՏԱԿԱԳԻՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Յոյն վարչապետը խաղաղութեան Համաժողովին էր ներկայացրել մի ընդարձակ յիշատակագիր (մեմուարներ), որի մէջ փաստացիօրէն խօսել է և պաշտպանել է յունական պահանջները։ Այդ յիշատակագրից քաղում ենք Հայաստանին վերաբերող հետևեալ մասը.—

Վիլսոնի սկզբունքներ համաձայն, թէ ըջ կառավարութիւնը պիտի միմիայն այնտեղ մնայ, Անատոլիայի [illegible] մեծամասնութիւն է կազմում։ Ծովեզրի մէջ Հայաստանի նահանգները՝ Ռուսահայաստանի հետ միասին, պէտք է առանձին մի կառավարութիւն կազմեն։

Այս կառավարութիւնը կազմակերպելու համար պէտք պիտի լինի Դաշնակիցների հովանաւորութիւնը, որոնց կողմից և կարող է այդ գործը յանձնուել մեծ պետութիւններից մէկին։ Անհրաժեշտ պէտք կայ այդ տեսակ յանձնումի, որովհետև Համիդի և Երիտասարդ Թիւրքերի քառորդ դարից ի վեր սկսած սատակացող բնաջնջումի ծրագրի հետևանքով, դժուար է գտնել Հայաստանի մէջ մի նահանգ, ուր հայ մեծամասնութիւն գոյութիւն ունենայ։ Անտարակոյս հայ ազգի բնաջնջումի համար կանոնաւոր կերպով գործադրուած այդ ծրագիրը չի կարող մի պատճառ կազմել, որ Թիւրքիան տիրապետութեան իրաւունք ունենայ հայկական նահանգների վրայ. մի բան, որ պատճառ պիտի լինի մարդկային խղճի վրդովման։ Բացի դրանից, այդ նահանգները զուտ թիւրքական մասեր էլ չեն, նկատելով, որ թիւրքերը մի փոքրամասնութիւն են կազմում միւս ցեղերի համադրումի մէջ։ Տրապիզոնի նահանգը կարող է կցուել Հայաստանի հետ։

Այս կերպով Թիւրք վարչութիւնից ազատուած պիտի լինեն Տրապիզոնի նահանգի մէջ համախմբուած 350,000 յոյները։ Այս տեսակէտով՝ Հայաստանի կառավարութեան սահմանի մէջ կարող էր գտնուել նաև Ադանայի նահանգը, ուր 700,000 յոյն կայ, ինչպէս նաև կարևոր թւով հայ տարր»...

Նշանակալից կէտը յոյն վարչապետի յայտարարութեան մէջ այն է, որ նա Տրապիզոնի նահանգը առաջարկում է կցել Հայկական կառավարութեան, ինչպէս և Կիլիկիան։

(«Ժող. Ձայն» Պոլսի)

ԽԵՐՍՈՆ ՔԱՂԱՔԻ ԿՌԻՒՆԵՐԸ

«Зак. Сл.»-ն հաղորդում է.—Բոլշևիկները կռւով գրաւեցին Խերսոն քաղաքը, բայց յետոյ յունական զօրքերը դուրս քշեցին նրանց այնտեղից։ Այժմ Խորհրդային զօրքերը գտնւում են քաղաքից 25 վերստ հեռու։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՊԱՀԱՆՋՆԵՐԸ ԽԱՂԱՂԱՐԱՐ ԿՈՆՖԵՐԵՆՑԻԱՅԻՑ

«Зак. Сл.» թերթը գրում է.—Հայաստանի հանրապետութեան խաղաղարար դելեգացիայի նախագահ Ա. Ահարոնեանից ստացուած է հետևեալ հեռագիրը.—«26-ին փետրուարի ես և Պօղոս Նուբար փաշան պատիւ ունեցանք ներկայանալ կոնֆերենցիային և ներկայացնել մեր պահանջները։ Կոնֆերենցիայից առայժմ պատասխան չէ ստացուած»։

ԳԵՆ. ԻՒԴԵՆԻՉ

«Зак. Сл.» թերթը գրում է.—Ստոկհոլմից ստացուած տեղեկութիւններից երևում է, որ գեն. Իւդենիչը Ֆինլանդիայում կազմակերպում է ռուսական բանակ բոլշևիկների դէմ կռուելու համար։

ეროვნული ბიბლიოთეკა

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

(ՎՐԱՑ ՀԵՌԱԳՐԱԿ. ԳՈՐԾ.)

ԲՈԼՇԵՒԻԿԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴ.

Դաշնակից զօրքերը յետ են կանչւում Օդեսսայից

ԿԻԵՒ, 12 մարտի։ Հաղորդում են, որ Օդեսսայից հեռանալու են օտար զօրքերը։ Գեներալ Բերտելոն առաջարկութիւն արաւ Պարիզում յետ կանչել հարաւային ափերից բոլոր ֆրանսիական, յունական և գաղութային զօրքերը։ Այդ առաջարկութեան մէջ ասուած է, որ յեղափոխական հոսանքը բռնել է Օդեսսան։ Դաշնակից զօրքերի դրութիւնը սպառնալից է։ Գեն. Բերտելոն կասկած յայտնեց, թէ զօրքերը չեն կարող դիմադրել կարմիր բանակին, որոնց ձեռքին է գտնւում Օդեսսայի բոլոր դիրքերը։

Նոր զօրահաւաք

ԿԻԵՒ, 12 մարտի.—Նահանգական զինուորական կոմիտէտը հրատարակեց նոր զօրահաւաք բոլշևիկների մինչև 1883 թ.։ Այս զօրահաւաքը աւելի մեծ թիւ է տալիս քան առաջինը։

Ռոստովի դրութիւնը

ՌՈՍՏՈՎ.—Դոնի վրայ, մարտի 11-ին։—Ռոստովի անկայուն դրութեան պատճառով առևտրական կեանքը համարեա մեռած է։ Այստեղ գտնուած կազակների մասերը նոյն տրամադրութիւնն ունեն, ինչ որ բոլոր երիտասարդ կազակները և պատրաստ են հենց առաջին դէպքում անցնել խորհրդային զօրքերի կողմը։

Մ. Պապաջանեանի շնորհաւորութիւնը Վրաստանի Սահմ. ժողովի բացման առթիւ

ԹԻՖԼԻՍԻՑ.—Խնդրում եմ ընդունել անկեղծ ողջոյնս և ամենալաւ բարեմաղթութիւններս Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովի բացման առթիւ։ Հաւատում եմ, որ ձեր հին կուլտուրական կառավարութիւնը կունենայ ապագայ լաւ կեանք և նրա ոյժերը ծաղկելով բարիք կը տան թէ վրաց ժողովրդին և թէ նրա զարևոր հարևաններին։ Մ. Պապաջանեան։

Վիլսոնը ծրագրում է շտապեցնել կոնֆերանսի աշխատանքները

Նախագահ Վիլսոնը իրեն աւելի առողջ զգալով քան դուրս գալու օրը, Պարիզում մի քանի ժամանակ զբաղուելու է աշխատանքներով։

Նրա բացակայութեան ժամանակ կատարուած գործերի յաջողութիւնը յոյս է տալիս, որ Վիլսոնի Պարիզում մնալը շատ կարճատև կլինի։ Վիլսոնը ծրագրում է հնարաւոր չափով շտապեցնել կոնֆերենցիայի աշխատանքները։

Յունաստանի պահանջների մասին

Ինչպէս հաղորդում են, Յունաստանի պահանջների մասին կազմուած յանձնաժողովը միաձայն համաձայնութեան չեկաւ։ Յանձնաժողովի մեծամասնութիւնը պնդում էր Զմիւռնիան յանձնել Յունաստանին, այն պատճառով, որովհետև ազգաբնակութիւնը բաղկացած է գլխաւորապէս յոյներից և այդ քաղաքը գտնւում է ուղիղ Աթէնքի դիմաց և բաժանուած Էգէյեան ծովով։ Ամերիկական անդամները ուրիշ հայեցակէտ ունէին, համարելով Զմիւռնիան Փոքր Ասիայի ընդարձակ արտաքին առևտրականութեան կենտրոն։

Բաժանուած երկու կարծիքը կառաջարկուի մեծ պետութիւնների վերջնական վճռին։ Դոդեկանոսի կղզիների խումբը, որոնք գտնւում են ներկայումս Իտալացիների ձեռքին, յանձնւում են Յունաստանին։

Վրացական ազգային դրօշ

ԲԱԹՈՒՄ, 13 մարտի.— Մարտի 12-ին վրաց դեսպանութիւնը Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովի բացման օրը, դեսպանութեան շէնքի վրայ բարձրացրեց ազգային դրօշ։

Դեսպանութիւնը ստացել է շնորհաւորութիւններ Հայոց Ազգային Խորհրդից և ուրիշ անձնաւորութիւններից։

Յատուկ դրամատուն Բաթումի մէջ

Շրջանային խորհուրդը փողային շրջանառութիւնը հեշտացնելու համար՝ Բաթումի մէջ բաց արաւ յատուկ դրամատուն, որը կը մանրացնի և կը փոխէ ամեն տեսակ փողային նշաններ։ Կը նշանակուի յատուկ սակագին ամեն տեսակ փողային նշանների։ Նիկոլայեան և կերենկաները կը յայտարարուեն համահաւասար գնով։ Կը նշանակուեն ամուր գներ Անդրկովկասի բոնների համար՝ համաձայն նրանց շուկայի գների, բայց այն պայմանով, որ ցանկացողները ամեն ժամանակ կարող են փոխարինել ուրիշ ցանկացած դրամական նշանների հետ։

Ախալցխայի գաւառի շուրջը

ԹԻՖԼԻՍ, 13 մարտի.—Ադրբէջանի հանրապետութեան արտաքին գործերի նախարարի հեռագիրը վրաց հանրապետութեան արտաք. գործ. նախարարին մարտի 8-ին, № 44. «Ադրբէջանի կառավարութեան մէջ ստացուած տեղեկութիւններից երևում է, որ Վրաստանի կառավարութիւնը քայլեր է անում զէնքի ոյժով ճնշել Ախալցխայի գաւառի և հարևան շրջանների մուսուլման ազգաբնակութեան ձգտումները դէպի քաղաքական անկախ գոյութիւնը։ Գտնելով, որ ամեն ազգութիւններ ժողովուրդների ինքնորոշման սկզբունքներով իրաւունք ունեն որոշել իրենց բաղդը իրենց ազատ կամքով և որ նրանց դէմ ոյժ գործադրելը չպէտք է թոյլատրուի, Ադրբէջանի կառավարութիւնը իր բարոյական պարտքն է համարում բարեկամաբար խնդրել Վրաստանի կառավարութիւնից՝ դադարեցնել ամեն տեսակ զինուած գործողութիւն դէպի Ադրբէջանի հաւատակից և ցեղակից ժողովուրդը և միջոցներ ձեռնարկել այդ վիճելի խնդիրները խաղաղութեամբ վերջ տալու, համաձայն փոխադարձ համաձայնութեան կամ արբիտրաժի։ № 44. ստորագրել է արտ. գործոց նախարար՝ Խան Զիաթխանով։

ԹԻՖԼԻՍ, 13 մարտի.—Բաքու, արտաքին գործերի նախարարին։ Պատճէնը Վրաստանի դիւանագիտական ներկայացուցիչ Կարգիժանեանին № 44։

Վրաստանի կառավարութիւնը չի կարող իր զարմանքը չյայտնել ձեր № 44 հեռագրի առթիւ։ Այդ գործողութիւնը պարզ ձևով է կրում խառնուել Վրաստանի ներքին գործերի մէջ և հակառակ է այն բոլոր եղբայրական բարեկամութեանը, որի վրայ հիմնուած է փոխադարձ յարաբերութիւնը երկու ժողովուրդների։ Վրաստանի հանրապետութիւնը յայտարարում է, որ նա սովոր է յարգել օտարի իրաւունքները և նա սպասում է նոյնը և իր բարեկամ Ադրբէջանի կառավարութիւնից։ Ախալցխայի գաւառը կազմում է Վրաստանի հանրապետութեան տերրիտորիայի անվիճելի մասը և այդ գաւառի պատասխանատուն միմիայն Վրաստանի կառավարութիւնն է։

Արտ. գործ. նախարար՝ Գեգեչկորի

12 մարտի, 1919 թ.

ՔՐՈՆԻԿՈՆ

Գնացք դէպի Պարիզ.—Գեներալ Բաֆ, ընդհանուր կառավարիչ կովկասեան երկաթուղիների, Արշակ Խանի դիմումների համաձայն յայտնել է, վերջինիս, որ Պարիզ Ա. գնացքը մեկնելու է երեքշաբթի, մարտի 19-ին, առաւօտեան ժամը 12-ին։ Պարսկահայերից նրանք, որոնք մինչև այսօր չեն յայտնել իրենց մեկնումը, խնդրւում է, որ անպատճառ այսօր մինչև ժամը 2-ը ներկայանան Օրխանո հիւրանոցում Արշակ-Խանի մօտ, հանդերձ իրենց անցագրերով։ Այս գնացքով մեկնելու են անգլիացի սպաներ և զինուորներ, նոյնպէս ֆրանսիական մի միսիա։

◆ **Հայաստանի կառավարութեան համաձայնութիւնը.**— Հայաստանի հանրապետութեան կառավարութիւնը համաձայնել է անգլիացիների առաջարկին՝ Անդրկովկասեան երկաթուղու վարչութեան համար կենտրոնական կոմիտէ կազմակերպելու մասին։ Այս առթիւ Հայաստանի կառավարութիւնը Թիֆլիսի հայկական միսիային առաջարկել է նշանակել երկու ներկայացուցիչ յիշեալ կոմիտէի մէջ մասնակցելու համար։

◆ **Ամերիկական հիւպատոսը.**— Թիֆլիս եկաւ Ամերիկեան հիւպատոս պ. Վիլլարէյ Սմիտ։

◆ **Հայ գրող Արամայիսը.**—Թիֆլիս եկաւ հայ գրող Արամայիսը, որ վերջին ժամանակներս գտնւում էր Հիւսիսային Կովկասում։

◆ **Գրագրութիւնները ռուսերէն լեզուով.**—Վրաստանի և Ադրբէջանի կառավարութեան միջև կայացրած պայմանագրի համաձայն, երկու երկրների միջև կատարուող ամեն տեսակի գրագրութիւնները լինելու են ռուսերէն լեզուով։

◆ **Բաւարարած պահանջ.**—Քաղաքային դումայի բիւջետա-ֆինանսական յանձնաժողովը քննելով քաղաքային տրամւայի ծառայողներին եօթներորդ յաւելում տալու խնդիրը, սկզբունքով համաձայնել է բաւարարել բանուորների պահանջը, նրանց հիմնական ռոճիկը քննելուց յետոյ։

◆ **Բանուորների ապահովագրութեան համար.**—Վրաստանի աշխատանքի մինիստրութեան կից կազմուել է յատուկ յանձնաժողով, որը մշակելու է նոր օրինագիծ բանուորների ապահովագրութեան մասին, որը իր վրայ է վերցրել Վրաստանի կառավարութիւնը։ Օրինագիծը մշակւում է շտապողական կերպով, որը կարճ ժամանակում հաստատուելու է կառավարութեան կողմից։

◆ **Աբգ. Մալխասեան.**—Թիֆլիս եկաւ Երևանի դատաստանական պալատի դատախազ Աբր. Մալխասեան։

◆ **Սպանութիւններ.** — Մարտի 12-ին ցերեկուայ ժամը 12-ին մօտ 12 տարեկան Գամկրելիձէն հրացանով սպանել է 10 տարեկան Աբաշիձէին։ Պատճառները յայտնի չեն։

— Մարտի 13-ին երեկոյեան ժամը 9-ին Միքայելեան հիւանդանոցում երկու անյայտ մարդիկ սպանել են Ե. Նատաձէին։

◆ **Կեանքափոխուած.**— Կիսլովոդսկից եկածները հաղորդում են, որ խենթուկում վախճանուել է բժ. Յովս. Բէգզադեան, որը Անդրկովկասեան կոմիսարիատի օրօք վարում էր զինուորական և ծովային մինիստրի օգնականի պաշտօնը։

— Ներկայումս այնտեղ է գտնւում բանաստեղծ Յովհ. Յովհաննիսեանը, նոյնպէս ծանր կացութեան մէջ։

◆ **Բոնների շուրջը.**—Հայաստանի կառավարութեան նախագահը վրաց կառավարութեանը հեռագրով յայտնել է, որ Հայաստանի ֆինանսների մինիստր Ա. Էնֆիաճեանը և ֆինանսական գործակալ Գ. Տէր-Յարութիւնեանը լիազօրուած են վրաց կառավարութեան հետ կնքելու 320 միլիոն ռուբ. բոններ հրատարակելու պայմանագիրը։

◆ **Արձակում եւ նշանակում.**— Վրաստանի արդարադատութեան մինիստրի կարգադրութեամբ պաշտօնից հեռացուել են Թիֆլիսի Դատաստանական պալատի դատախազի օգնականներ՝ Պրիլիպկոն և Կլինսկին. նրանց փոխարէն նշանակուել են Պոլտարացկի և Անդրոնիկով։

◆ **Շաքարի գները.**—Վրաստանի զինուորական մինիստրութեան վարչական բաժանմունքը ներքին գործերի մինիստրին հեռագրով յայտնել է հետևեալը. «Փոթիի պարենաւորման պահեստից տեղի է ունենում շաքարի պարբերական գողութիւն։ Գողութեան հինգ դէպք է եղել, բայց ոչ մի անգամ յանցաւորները չեն գտնուել։ Ստիպուած ենք Փոթիից շաքարը տեղափոխել Թիֆլիս, իսկ Փոթիի զօրքերի համար շաքար ուղարկել Թիֆլիսից։ Խնդրում եմ կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել մեղաւորներին գտնելու համար։

◆ **Հացը.** — Երէկուանից Թիֆլիսի շուկայում հաց կար սահմանափակ քանակութեամբ, եղածն էլ ծախւում էր աւելի թանգ քան մի երկու ամիս առաջ էր։

◆ **Դիմում ներքին գործերի մինիստրին.**— Վրաստանի Բաթումի հիւպատոսը հաղորդում է ներքին գործերի մինիստրին, որ ինքը բազմաթիւ միջնորդութիւններ է ստանում, որ Բաթումից Ադրբէջան մեկնողներին Վրաստանից անցնելու թոյլտւութիւնը տրուի ոչ թէ Թիֆլիսում, այլ Բաթումում։ Այս բանը հիւպատոսը համարելով ցանկալի ներքին գործերի մինիստրի համապատասխան կարգադրութիւնն է խնդրում։

ԱՅՍՕՐ

Լազիս Արգոնաւտում կը կայանայ Կարա-Դարվիշի և Դր. Միրզոյեանի ղեկավարութեամբ մեծ Արևելեան երեկոյթ։ Առաջին բաժնում կը խաղացուի Արշին-Մալ-Ալանը մի գործողութեամբ (ամփոփուած), իսկ երկրորդ բաժնում կլինի կոնցերտ տեղական ազգերի երգերից։ Երեկոյթին կը մասնակցեն Ասիական և Եւրոպական [illegible] նակցում են հայ [illegible] գոյն ոյժերը։

ԲԱԳՈՒ

Բագու քաղաքի գերման-տաճկական պաշարման պատմութեան առթիւ

Բագուի «Դաշնակցութեան» կ. կ. «Յառաջ» թերթում տպուած են հետևեալ փաստերը, որոնք լոյս են սփռում Բագուի սեպտեմբերեան սարսափների վրայ։

Գերմանական օբեր-լէյտենանտ Պարադիզի և տաճկական զօրքի հրամանատար Մուրզիլայի դիմումը Բագուի Հայոց Ազգային Խորհրդին։

(8 օգոստ. 1918թ.)

Պարոն Տէր-Ղազարեանին

Ես եկել եմ որպէս գերմանական շտաբի դեսպան, որպիսին գտնւում է Բագուի մօտ, որ խօսեմ ձեզ հետ Բագուն առանց կռուի յանձնելու համար։ Ձեր անկեղծ ցանկութիւնն է աւելորդ արիւն չթափել։ Մեզ յայտնի է ձեր տանելութիւնը դէպի տաճիկները, ուստի մենք եկել ենք հաւատացնելու ձեզ, որ Բագուն յանձնելու դէպքում ոչ մի անարդար վարմունք կամ չար գործ տեղի չի ունենայ ձեր վերաբերութեամբ։ Բագուի հայերի կեանքը, գոյքը և ազատութիւնը անձեռնմխելի կը լինեն։

Զէնքերը կը մնան իրենց մօտ, մինչև որ չի խանգարուի քաղաքի անդորրութիւնը։

Մենք պարտաւոր ենք հայերին, որ նրանք մեր հպատակներին (պ. Գեպլէին և նրա շրջապատողներին) ժամանակին նախազգուշացրին և հնարաւորութիւն տուին թողնել Բագուն, երբ նրանց վտանգ էր սպառնում։ Ապա ուրեմն մենք էլ պարտական ենք օգնել հայերին։

Եթէ դուք այս նաւթի քաղաքը չէք ցանկանալ յանձնել անվնաս և առանց կռուի նրան ազատ կերպով օգտագործելու, այն դէպքում կռիւը անխուսափելի է։ Հայոց կեանքը և հայի գոյքը պէտք է ոչնչանան։ Բայց իմացէք, որ դրանով դուք վարում էք ոչ թէ հայկական կամ ռուսական, այլ անգլիական քաղաքականութիւն։ Հայոց Հանրապետութիւնը այս ճանաչել է և Գերմանիան էս ստացել Տաճկաստանից, որպէսզի հայ գաղթականները ազատ և անարգել հայրենիք վերադառնան։ Մենք միայն պահանջում ենք ձեզանից՝ 1) յանձնել Բագուն անվնաս և թոյլ տալ օգտուել այդ նաւթային քաղաքից, 2) խաղաղութիւն և բարեկամութիւն, դրանց փոխարէն մենք խոստանում ենք։

ԱԶԱՏ ԵՒ ՄԻԱՑԵԱԼ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Հայ ժողովրդի ներկայ ծանր կացութեան գլխաւոր պատճառներից մէկն այն է, որ նա գտնւում է այժմ, շնորհիւ իր ղեկավարների անհեռատես քաղաքականութեան, միանգամայն մեկուսացած դրութեան մէջ։ Մինչդեռ նոյն իսկ բրիտանական առիւծը զգաց, որ «փառաւոր մենակութիւնը» նրա համար վտանգաւոր է և ստեղծեց Դաշնակիցների հզօր կօալիցիան։ Շնորհիւ այն հանգամանքի, որ վերջին 30-ամեակում հայութեան առաջնորդները վարել են շարունակ դրսի քաղաքականութիւն, չեն ղեկավարուել պետական սկզբունքով, հաշուի չեն առել հարևան ժողովուրդների հետ գոնէ տանելի յարաբերութիւններ ստեղծելու անհրաժեշտութիւնը, այսօր հայ ժողովրդի և նրա բոլոր հարևանների միջև յարաբերութիւնները վերին աստիճանի լարուած են։ Այս դրութիւնն անհանդուրժելի է մեր ժողովրդի կենսական շահերի տեսակէտից. երրորդ ուժը՝ Ռուսաստանը հովանաւոր էր և մի օր ձգեց մեզ ու հեռացաւ, թողնելով մեզ դէմ հանդիման մեր թշնամու հետ։ Անդրկովկաս էր եկել Գերմանիան և այս փաստի հետ զանազան ժողովուրդներ տարբեր սպասելիքներ էին կապում, բայց նա էլ գնաց։ Ուստի անհրաժեշտ է ընդհանուր լեզու գտնել մեր դրացիների հետ, ստեղծել նրանց հետ որոշ modus vivendi։ Իսկ սրա համար պէտք է ամենից առաջ ընդունել մի այնպիսի դիրք, որ տրամագծօրէն հակառակ չգնար մեր մերձաւոր հարևանների՝ վրացիների և Թուրքերի քաղաքական ձգտումներին։ Այս երկու ժողովուրդներն էլ ցանկանում են լինել ազատ ու ժողովուրդների ինքնորոշման և դեմոկրատիզմի սկզբունքներն ընդունող և ոչ մէկը չի կարող չհամակրել այդպիսի ցանկութեան։ Ցանկանալ, որ մի երրորդ ոյժ գայ և ուժով ոչնչացնի այդ ժողովուրդների ազատութիւնը, դա կը նշանակի միաժամանակ չհասկանալ և հայ ժողովրդի շահերը։ Մեր հարևանները, որոնք անմիջապէս սահմանակից են Ռուսաստանին, ցանկանում են լինել ազատ. այս հանգամանքը մենք չենք կարող ի նկատի չունենալ մեր քաղաքական ձգտումները ձևակերպելիս։ Այսպիսով մեր և մեր դրացիների փոխյարաբերութիւնների տեսակէտից էլ անհրաժեշտ է ձգտել ազատ Հայաստանի գաղափարի իրագործման։ Թէ ինչպիսի սահմաններում կը ստեղծուի Հայաստանը, դա դժուար է ի հարկէ որոշակի ասել. ամեն ինչ կախուած է Դաշնակից պետութիւնների ցանկութիւններից։ Ցամենայն դէպս հայ ժողովրդի ցանկութիւնը պիտի լինի, որ Թիւրքահայաստանը և Ռուսահայաստանը միացուեն և այդ երկիրն ունենայ ելք դէպի ծով, որովհետև մի պետութեան նորմալ զարգացումն անկարելի է երևակայել առանց նաւահանգստի, որ պիտի կապի նրան արտաքին աշխարհի հետ։

Բայց արդեօք ապագայի ազատ Հայաստանը կարող է լինել միանգամայն անկախ, նա պէտք չէ ունենայ մի որևէ մեծ պետութեան օգնութեան կամ թէ նրա շահերը չեն պահանջում արդեօք, որ նա պետական կապ ստեղծի որևէ ժողովրդի հետ։ Ահա այս հարցերն են, որ առաջ են բերում օրիէնտացիայի, հովանաւորութեան, կոնֆեդերացիայի, ֆեդերացիայի և այլ մտքեր։ Տնտեսական-քաղաքական շահերն այնպիսի սերտ կապերով շաղկապել են աշխարհիս բոլոր ժողովուրդներին և պետութիւններին, որ մի պետութիւն բառիս կերպով չի կարող անկախ լինել։ Նոյնիսկ նախկին հզօր ռուսական կայսրութիւնը, որ յենւում էր միլիոնաւոր սուինների վրայ, ոչ այլ ինչ էր, եթէ ոչ, ըստ յայտնի տնտեսագէտ պրոֆ. Գոլցշէյնի, Գերմանիայի «կոլոնիան»։ Համաշխարհային պատերազմը պարզեց, որ անկախ պետութիւններ լայն իմաստով կարող են համարուել Գերմանիայի պարտութիւնից յետոյ, Ամերիկան, Անգլիան և մասամբ Ֆրանսիան։ Մնացած պետութիւնները կը լինեն այս կամ այն մեծ պետութեան ազդեցութեան տակ։ Այս պատճառով Հայաստանը, որ տնտեսապէս և կուլտուրապէս յետամնաց է, որ դեռ նոր պիտի ստեղծուի, չի կարող առանց որևէ արտաքին օգնութեան աճել և զարգանալ։ Միւս կողմից մեծ պետութիւններն իրենք շահագրգռուած են Հայաստանի գոյութեան և զարգացման մէջ։ Այսպիսի պայմաններում,— եթէ մեծ պետութեան տնտեսական և կուլտուրական օգնութիւնն է, որ պիտի գրաւի Հայաստան, ինչ օրիէնտացիա պիտի ընդունի մեր հայրենիքը։ Ամեն մի օրիէնտացիա մի միջոց է միայն մի ժողովրդի զարգացման համար։ Եթէ մինչև այժմ հայ ժողովուրդն ունեցել է ռուսական օրիէնտացիա, դրա միակ պատճառը եղել է այն, որ Ռուսաստանը եղել է մեր շրջապատում միակ փոքր ի շատէ կուլտուրական և քրիստոնեայ պետութիւնը, որ կարող էր մեզ իրական օգնութիւն հասցնել։ Որքան այժմ է պարզւում, պատերազմից յետոյ Հայաստանը կունենայ որպէս հարևաններ Միջագետքում՝ Անգլիային, Սիրիայում՝ Ֆրանսիային, իսկ Կիլիկիայում Ամերիկային։ Եթէ այսպէս լինի, ապա պարզ է, որ հայ ժողովուրդը պիտի ընտրի այն օրիէնտացիան, որ նրան ամենից աւելի շահաւէտ կը լինի տնտեսական և կուլտուրական տեսակէտից։ Եթէ Ռուսաստանը տնտեսական օգնութիւն և կուլտուրական նուաճումներ ստանայ Անգլիայից և Ամերիկայից, ապա շատ աւելի նպատաւոր կը լինի Հայաստանի համար ստանալ ամեն տեսակի օգնութիւն ոչ թէ Ռուսաստանի միջոցով, այլ անմիջական կերպով աշխարհիս ամենակուլտուրական պետութիւններից։ Ահա թէ ինչու, եթէ Հայաստանը կարողանայ ունենալ ամերիկական կամ անգլիական օրիէնտացիա, դա գերադասելի կը լինի ռուսականից, որովհետև վերջ ի վերջոյ հայ ժողովրդի օրիէնտացիան միայն կուլտուրական և տնտեսական նշանակութիւն ունի։ Միւս կողմից ամերիկական կամ անգլիական օրիէնտացիան կունենայ հայ ժողովրդի համար այն մեծ նշանակութիւնը, որ հայութիւնն իր դէմքը շուռ կը տայ դէպի հարաւ և արևմուտք։ Ռուսական օրիէնտացիան մեզ ստիպում էր շարունակ նայել դէպի հիւսիս։ Հայ ժողովուրդը դուրս գալով իր մայր հայրենիքի սահմաններից ծաւալւում էր ուրիշ երկրներում, առաջ բերելով այնտեղ տնտեսական և ազգային պայքար։ Այս տեսակէտից ռուսական օրիէնտացիան է եղել գլխաւորապէս հայ-վրացական յարաբերութիւնների լարման պատճառը։ Մինչդեռ հարաւային կամ արևմտեան օրիէնտացիան կունենայ այն նշանակութիւնը, որ հայ ժողովուրդն իր երեսը դարձնելով դէպի հարաւ և արևմուտք, կսկսի ծաւալուել իր մայր հայրենիքի սահմաններում։ Այս հանգամանքը ոչ միայն կը թուլացնի մեր լարուած յարաբերութիւնները մեր հարևանների հետ, այլև հայ ժողովրդի տնտեսական և կուլտուրական կենտրոնները կը փոխադրուեն հայրենիք։ Այն ժամանակ կսկսեն զարգանալ հայկական քաղաքները՝ Երևան, Վան, Էրզրում նոյնն և Թիֆլիսը այլևս չի խաղալ իր բացառական դերը հայ ժողովրդի շահերի տեսակէտից, չի ծծի հայ ժողովրդի տնտեսական և կուլտուրական ուժերը։ Իսկ եթէ քաղաքական պայմանները այնպէս դասաւորուեն, որ անկարելի լինի խօսել ամերիկական կամ անգլիական օրիէնտացիայի մասին, պարզ է, որ հայ ժողովուրդը որոշ չափով կընկնի նորից ռուսական ազդեցութեան տակ, մանաւանդ երբ Հայաստանը ելք ստանայ դէպի Սև ծով։ Մի որևէ մեծ պետութեան տնտեսական ազդեցութիւնը պիտի նրան տայ և քաղաքական գերակշռող դիրք Հայաստանում։

Տնտեսապէս շահագրգռուած պետութիւնը պիտի աշխատի մասամբ քաղաքականապէս ապահովելու Հայաստանի գոյութիւնը։ Այսպիսով փաստօրէն Հայաստանը գոնէ ըսկզբնական շրջաններում կը լինի մի կամ մի քանի մեծ պետութիւնների հովանաւորութեան տակ։ Բայց իրաւական տեսակէտից Հայաստանի սուվերենիտետը ոչնչով սահմանափակուած չի լինի։ Այս պատճառով հովանաւորութիւնը չըպիտի հասկանալ պրոտեկտորատի մտքով, որ գերադասապէս իրաւական հասկացողութիւն է։

Արդեօք շահաւէտ կը լինի Հայաստանի համար պետական կապ ստեղծել որևէ պետութեան հետ։

Ն. Յարութիւնեան

(Կը շարունակուի)

1) Որ Բագու քաղաքը չի բնակեցնուի տաճկական զօրքերով և որ եթէ ձեզ ցանկանալի է, Բագուի բոլոր ճանապարհները և մուտքերը կը գրաւեն գերմանական զօրքերի պահակները:

2) Քաղաքի բոլոր բնակիչների կեանքը, գոյքը և ազատութիւնը կը մնան անձեռնմխելի.

3) Քաղաքի ռմբակոծութիւնը կը դադարի:

4) Մեր փակած ջրմուղը անմիջապէս կը բացուի:

Մենք խնդրում ենք այս նամակը բերողին պատասխանել թէ ե՞րբ մենք մօտակայ ժամանակներում կարող ենք խօսել չէզոք հողի վրայ՝ Խիրլայանի և Բալաջարի մէջ և վերջացնել առաջադրած պայմանների մասին: Մեր կողմից կուղարկուեն երեք գերմանական և երեք տաճկական սպաներ, առանց պահպանութեան:

Մենք շատ շնորհակալ կը մնանք, եթէ մեզ հանդիպելու կը գան հայեր և ռուսներ, որոնք խօսում են գերմաներէն և տաճկերէն:

Եթէ դուք կը մերժէք մեր առաջարկութիւնները, բոլոր պատասխանատուութիւնը կընկնի ձեզ վրայ:

Որովհետև այն ժամանակ պարզ կը լինի, որ դուք, հակառակ Հայաստանի Հանրապետութեան խաղաղասէր ցանկութեան, Անգլիայի հրամանով ցանկանում էք թափել հայոց և ռուսաց արիւնը:

Paraguen.

Պօդպօլկօվնիկ և պետ գերմանական գեներալնի շտաբի Murzel.

Թարգմանուած է գերմաներէնից:

II

Հայոց Ազգային Խորհրդի պատասխանը տաճկական բանակի արևելեան ճակատի հրամանատար Murzel-ին և գերմանական շտաբի պօդպօլկօվնիկ Paraguen-ին:

Բագու, 31 օգոստոսի 1918 թ.

Վերջին ժամանակ մենք ստացանք ձեր նամակը, որով պահանջում էք յանձնել քաղաքը առանց կռուի և երաշխաւորում էք այդ դէպքում քաղաքացիների կեանքը և գոյքը, մասնաւորապէս հայերինը:

Մենք երբէք կասկած չունէինք, որ քաղաքի խաղաղ ազգաբնակութեան կեանքը և գոյքը, առանց ազգի և դաւանութեան խտրութեան, պէտք է խնայուի թշնամու կողմից և մենք համոզուած ենք, որ ձեր զօրքերը այդ դէպքում չեն մխուի պատերազմի դէպքում ընդունուած սովորութիւնները և կը խնայեն խաղաղ բնակիչների կեանքը և գոյքը: Ուստի մեզ համար չէ բացատրուում ձեր պահանջը—ոչնչացնելու հայ ազգաբնակութիւնը, երբ, ըստ պատերազմի օրէնքների, բոլոր քաղաքացիները անխտիր օգտուում են թշնամու պաշտպանութիւնից և ոչ թէ միայն նրա մի մասը:

Ձեր մշտական դիմումը միմիայն հայերին՝ մեզ անհասկանալի է: Ձեզ անյայտ չէ, որ պատերազմը վարում էք Ռուսաստանի դէմ յանձին տեղական ռուսական իշխանութեան և, որ ապրիլի օրերից Հայոց Ազգային Խորհուրդը չունի ոչ մի զօրամասեր, իսկ քաղաքի հայ ազգաբնակութիւնը, միւս ազգաբնակութեան հետ, կատարում է միայն իր քաղաքացիական պարտաւորութիւնները:

Այնուհետև, ինչ վերաբերում է ձեր ցուցմունքներին (Հալիլ-փաշայի նամակը) մուսուլմանների դէմ գործադրած բռնութիւնների մասին, հաւատացէք, որ Հայոց Ազգային Խորհուրդը և բոլոր հայ քաղաքական և հասարակական հիմնարկութիւնները բոլորովին անկեղծ ցանկանում են ապրել խաղաղութեամբ տեղական թուրքերի հետ և միշտ պախարակում են բոլոր բռնութիւնները և բողոքձայն [illegible] դրա դէմ: Դեռ շատ ժամանակ չէ, որ Ազգային Խորհուրդը դիմեց իշխանութեանը և կոչ արաւ՝ ամեն միջոցներով կռուել ամեն բռնութիւնների դէմ: (տես «Бюл. Ц. Ц.»).

Միևնոյն ժամանակ մենք բողոքում ենք այն սոսկալ խժդժութիւնների դէմ, որպիսին ցոյց է տրուած նամակի ասու բնագրի մէջ, որպէս թէ հայերը սպանում են տաճիկներին:

Մենք հանգիստ կերպով յայտարարում ենք, որ ոչ մի թշնամութիւն չկայ ոչ դէպի տաճիկները և ոչ դէպի թուրքերը:

Մենք միշտ ջոկում ենք կառավարող շրջանների քաղաքական տրամադրութիւնը ժողովրդական տրամադրութիւնից:

Ձեր պահանջը՝ ոչնչացնել Բագուի հայ ազգաբնակութիւնը—մի չլսուած ակտ է պատերազմի պատմութեան մէջ, որի դէմ մենք կտրականապէս բողոքում ենք ամբողջ քաղաքակրթուած աշխարհի առաջ:

Նախագահ՝ Ա. Գիւլխանդանեան
Քարտուղար՝ (ստորագրութիւն)

—

Գործադուլը յայտարարուած է

Վերջին ստացուած տեղեկութիւններից երևում է, որ բանուորական կոնֆերենցիան որոշել է յայտարարել քաղաքական գործադուլ անորոշ ժամանակով հետևեալ բնաբանով. «մինչև յաղթութեան վերջը»: Գործադուլի սկիզբը և վերջաւորութիւնը թողնուած է կոնֆերենցիայի պրեզիդիումի ընտրուած նոր գործադուլային կոմիտէին: Գործադուլ յայտարարելու կողմնակից եղան բոլոր քաղաքական կուսակցութիւնները, բացառապէս «Մուսաւաթ» կուսակցութեան, որը մնաց առանձին կարծիքի մէջ:

—

Բիչերախովի կազմակերպութիւնը

Բիչերախովը իր դուրս գալու օրը կարգադրութիւն արաւ որ այն գոյքը, որը մնում է Կովկասեան-Կասպեան կառավարութեան լիկւիդացիայից յետոյ, պէտք է բաժանուի այն կազմակերպութիւնների մէջ, որոնք կանգնած են ռուսական պետականութեան հայեցակէտի վրայ, ինչպէս ռուսաց ազգային կոմիտէն, ս. դ. և ս. յեղ. կուսակցութիւնները: Գոյքի բաժանումը ներկայումս արդէն կատարուում է:

—

Փողի շուկան

Վերջին ժամանակներս փողի կուրսը նորից բարձրացաւ, մանաւանդ նիկոլայեւսկիններինը:

100 ռուբլիանոցին վճարում են 100-ից աւելի, մանրները 32 տոկոս և բարձր, 500-անոցներին մինչև 75 տոկոս: Մանր կերենկաները թոյլ է: Այդպիսիները գնում են արտաքին շուկաների համար, բայց ի նկատի ունենալով, որ Օզկաթում մերժում են ընդունել կերենկաներ (կեղծ լինելու պատճառով), այդ պատճառով օտար վաճառականները չեն վստահանում գնել: Խոշոր կերենկաները ամուր են: Ընդունում են չեկերը, մերժում են ընդունել 6 տոկոսով: Հետաքրքրութիւն չեն շարժում տաճկական լիրաները, անգլիական թղթէ ֆունտները և պատերազմական փոխառութիւնը: Ոսկէ լիրաները բարձր են, 135 ռ. փոխարէն 155 ռ.:

—

Նաւթային բորսա

Նաւթային օրդերները 3 ռ. մինչև 3 ռ. 10 կ.: Ակցիաները ամուր են և երևում է որ բարձրանում են. Նոբելի՝ 3750 ռ., «Նաւթ»-ի գնում է 860 ռ., Տէր-Յակոբեանի՝ 300 ռ., Կասպիի՝ 275 ռ., Մանթաշեանի՝ 350 ռ.: Վաճառողներ քիչ են: Հետաքրքրութիւն է նկատուում մի քանի [illegible] բանկերի կողմից դէպի ֆոնդերը: Բիրժայում խօսում են այն մասին, որ հրաման կայ ակցիաներ գնելու:

—

Ադրբէջանի արտաքին գործերի մինիստրի նոտան գեն. Վ. Մ. Տոմսոնին

Լեռնականների հանրապետութեան ներկայացուցիչ Ա. Խ. Կանտեմիրի Ադրբէջանին տուած նոտայի պատճառով, Ադրբէջանի կառավարութիւնը դիմեց գեն. Վ. Մ. Տոմսոնին հետևեալ նոտայով.— «Նորին գերազանցութեան Բագուում գտնուող Դաշնակից ույժերի հրամանատար գեն. Տոմսոնին: Երեկ, 5 մարտի, Ադրբէջանի կառավարութիւնը ստացաւ լեռնականների կառավարութեան միութիւնից հաղորդագրութիւն, որի պատճէնը սրա հետ կցուում է, որ Կամաւորական բանակը ներս է խուժել լեռնականների հանրապետութեան սահմանները և առաջարկել է նրան հրաժարուել իշխանութիւնից և հանրապետութեան զօրքերի կառավարութիւնից և ցրել իր բանակը: Միաժամանակ, Կամաւորական բանակի ներկայացուցիչները սկսել են տարածել՝ զինուորական մասեր կազմել նրանցից Կամաւորական բանակի համար և գրաւել ժողովրդից կենդանիներ և պարենաւորման միջոցներ: Հիմնուելով Կամաւորական բանակի բարձրագոյն ներկայացուցիչների քանից տուած հանգիստաւոր յայտարարութիւններին, բացառութիւն չկազմելով նաև գեն. Դենիկինին, Կովկասի ժողովուրդները կատարեալ հիմք ունեին կարծելու, որ Կամաւորների նպատակը և խնդիրը կայանում են միմիայն կռուել Ռուսաստանի անիշխանութեան և բոլշևիկների դէմ և ոչ թէ յանդուգն ոտնահարութիւն անել ժողովուրդների ազատութեան ձգտմանը և նրանց ինքնորոշման իրաւունքները խանգարել, որպիսին ճանաչել են Եւրոպայի և Ամերիկայի բոլոր մեծ պետութիւնները:

Այդ հայեցակէտով յիշեալ գործողութիւնները համարում են աղաղակող բռնութիւն դէպի Ադրբէջանի բարեկամ Կովկասի լեռնականների ժողովրդի կամքը և սուվերէնի իրաւունքը, որպիսին չի կարող առաջ չբերել Ադրբէջանի կառավարութեան բուռն բողոքը, որովհետև նա նկատում է, որ դրանով ստեղծուում է մի վտանգ և սպառնալիք Մեծ Ռուսաստանի յետպատերազմութիւնից ձեռք բերուածների համար: Այդ ակներև նկատուում է Հիւսիսային Կովկասի և Դաղստանի վերաբերութեամբ, որովհետև դրանով, [illegible], ամբողջ Կովկասը կը դառնայ [illegible] և արեան մի հանդիսավայր, որի նշանները արդէն երևում են Սև ծովի ափին, Սոչիում շրջանում:

Այդպիսի պայմաններում, ի հարկէ, Ադրբէջանի կառավարութիւնը չի կարող լուռ հանդիսատես լինել լեռնականների ժողովուրդների անհաւասար կռուին, որը պաշտպանում է իր ֆիզիքական գոյութիւնը և իր ինքնուրոյնութեան սրբազան իրաւունքները նորա խուժած [illegible] ույժերի դէմ: Այդ պատճառով Ադրբէջանի կառավարութիւնը, ի հարկէ, պարտաւոր կը համարի իրեն, իր ունեցած ամբողջ միջոցներով, օգնութեան հասնել լեռնականների ժողովուրդներին նրա այդ պետական-քաղաքական կեանքի ծանր րոպէներում,

Հաղորդելով ձեր գերազանցութեանը, որպէս Ադրբէջանի սահմանների Դաշնակից պետութիւնների բարձրագոյն ներկայացուցչի, ես պատիւ ունիմ [illegible] խնդրելու ձեզ, ի սէր մարդկութեան՝ արիւնհեղութեան և հրդեհի առաջքն առնելու համար, որը կարող է բռնկել ամբողջ Կովկասում, ամենավճռական միջոցներ ձեռնարկել դադարեցնելու գեն. Դենիկինի բանակի ագրեսիւ գործողութիւնները դէպի Կովկասի լեռնականների ժողովուրդների հանրապետութեան սահմանները և շտապով հեռացնել նրանց այդ հանրապետութեան սահմաններից:

Խնդրում եմ ձեր գերազանցութիւնից յայտնել ինձ ձեր կարգադրութիւնների մասին:

Արտաքին գործերի նախարար՝ Ֆաթալի Խան-Խոյսկի

—

«Մուսաւաթ» կուսակցութեան բանուորական կոնֆերենցիան

Ուրբաթ, մարտի 7, ցերեկուայ ժամի 12, Մ. Է. Ռասուլ Զադէի նախագահութեամբ, պարլամենտի շինութեան մէջ, կայացաւ Մուսաւաթ բանուորների ժողով: Ներկայ էին բոլոր պրոմիսլական շրջանների բանուորական ներկայացուցիչները, Բագուի կոմիտէի անդամները, մի քանի անդամներ կենտրոնական կոմիտէից և «Մուսաւաթ» կուսակցութեան պարլամենտի ֆրակցիան, այլ և լուսաւորութեան նախարար Նասիբ բէկ Ուսուբբէկով: Մ. Է. Ռասուլ Զադէի՝ քաղաքական մոմենտի մասին տուած զեկուցումից յետոյ, որ կապ ունէր առաջիկայ գործադուլների և բանուորական կոնֆերենցիայի հետ, տեղի ունեցան տաք վիճաբանութիւններ, որից յետոյ ժողովը դուրս բերեց հետևեալ որոշումը, որպիսին ընդունուեց միաձայն.

«Թուրք-դեմոկրատիկ կուսակցութեան ֆեդերալիստ «Մուսաւաթ» կուսակցութեան բանուորական կազմակերպութիւնը իր մարտի 7-ի ժողովի մէջ, քննելով ընդհանուր բանուորական կոնֆերենցիայի հարցը գործադուլ յայտարարելու մասին, որոշեց.—1) ամբողջապէս հաւանութիւն տալ կենտրոնական կոմիտէի գործողութեանը, որը շտապեց իր ժամանակին կոչ հրատարակել բանուորներին և ընդունել ընկեր [illegible]-Զադէի ուղղութեանը բոլորովին համապատասխան, որպիսին նա արել էր ընդհանուր բանուորական կոնֆերենցիայի ժողովում, կուսակցութեան անունից 5 մարտի: 2) Դիմել բանուորներին մի կոչով բոլորովին չխառնուել այս քաղաքական գործադուլին, որը [illegible] նպատակ ունի: 3) [illegible] գեն. Դենիկինի պահանջը հարևան լեռնականների միութեան հանրապետութեանն ընդունել որպէս սպառնալիք մեր ազատութեան և ինքնուրոյնութեանը և կցել մեր ձայնը պարլամենտի բողոքին և խնդրել մեր կառավարութիւնից՝ ամենակտրուկ միջոցներ ձեռնարկել այդ հարցի առթիւ: 4) Պահանջել Դաշնակից հրամանատարութիւնից կտրուկ միջոցներ ձեռք առնել դուրս հանել ազատասէր լեռնականների տերրիտորիայից գեն. Լեախովի սև-հարիւրակային [illegible] բանդաները, որպէս պատասխանատու Կովկասեան հանրապետութիւնների ինքնուրոյնութեան: 5) Մենք ամբողջովին պաշտպանում ենք կառավարութեան ձեռք առած միջոցները՝ Կամաւորական զօրքերը մեր մայրաքաղաքից հեռացնելու մասին և պահանջում ենք միջոցներ ձեռնարկել Բագուից հեռացնելու գեն. Դենիկինի պաշտօնական ներկայացուցիչ գեն. Էրտելին և նրա զօրքերի պետին: Նրանց այստեղ մնալը այսուհետև մենք համարում ենք անտեղի և մեր հանրապետութեանը անարժան»:

որ ֆիզիքապէս այլևս անկարող են շարունակել աշխատանքը առանց ռոճիկները ստանալու:

Վերջում առաջարկուեցին համապատասխան բանաձևեր:

Ժողովը 20 ձայնով ընդդէմ 14-ի և 3 հոգու ձեռնպահութեամբ որոշեց 7 օր ժամանակամիջոց տալ քաղաքային վարչութեանը՝ 1) վճարել փետրուարի ռոճիկները, և պատրաստուել մարտի 20-ին վճարելու նաև մարտինը, 2) մարտի 15-ին քննել կոլեկտիւ պայմանագիրը և 17-ին կազմել արբիտրաժը գործադիր մարմնի մասնակցութեամբ քննելու ծառայողների արձակման դէպքերը:

Բանաձևը ընդունուելուց յետոյ, արհեստակցական միութիւնների խորհուրդի ներկայացուցիչը խնդրեց ուլտիմատումի ժամանակամիջոցը նշանակել մինչև մարտի 20-ը, որովհետև Հիմնադիր ժողովի բացումը մի կողմից, միւս կողմից մինչև նորընտիր քաղաքագլուխը կը ծանօթանայ գործերին, մի քանի օր էլի կանցնի:

Քուէարկութեան դրուեց այդ առաջարկը և, 50 ձայնով ընդդէմ 30-ի և մի քանի ձեռնպահների, ընդունուեց:

Այդպիսով գործադուլի հարցը յետաձգուեց մինչև մարտի 20-ը:

ՎՐԱՑ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

Վրաց ազգային-դեմոկրատների օրգան «Սաքարթվելօ»-ն նոյնպէս Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովի բացման առթիւ, ի միջի այլոց, հետևեալն է գրում.

«Մեծ պատմական օր է: Մարտի 12-ից վրաց ազգի կեանքի մէջ բոլորովին նոր ժամանակաշրջան բացուեց: Նոր ոչ նրանով, որ այս օրը Վրաստանի անկախութիւնը հանդիսաւորապէս կը հաստատուի: Վրաստանի անկախութիւնը կանխեց Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովին և ինքն իրեն փաստօրէն հաստատեց այն առատաձեռն արիւնով և մեծաքանակ զոհերով, որ տուեց վրաց ազգը: Անկախութեան և հայրենասիրութեան բարձր ապրումն ամբողջ տասը ամիս է վրաց ազգի բնութեան մէջն է մանում և նրան բարձրացնում: Մարտի 12-ը նոր ոչինչ չի տուի ազգի հոգուն:

Ինքը անկախութիւնն էլ նոր չէ Վրաստանի համար: Շատ դարեր Վրաստանը անկախօրէն թագաւորել է և իր դէմքն է ստեղծել:

Նորը այն է, որ այսօր ամբողջ վրաց ժողովուրդը ընդունում և յայտարարում է իր գերիշխանութիւնը, մինչդեռ մինչև այսօր վրաց ազգի միայն փոքրամասնութեանն էր պատկանում: Վրաստանի բաղդն ու վիճակը բոլորովին և ամբողջապէս անցաւ վրաց ժողովրդի ձեռքը:

Վրաստանը մարտի 12-ին հրաժեշտ տուեց սօցիալ-քաղաքական հասարակակարգի հին ձևերին և հաղորդուեցաւ նորի, ապագայի:

Մարտի 12-ը սահմանն է: Այդ սահմանից դէնը մնում է ֆէոդալական տէրութիւնը, այդ սահմանից դէսը բացուում է ժողովրդական հանրապետութիւն: Հին Վրաստանի շինարարութեան առաջնորդում էին միայն իշխանները, Վրաստանի ապագայի ամրացման և պայծառութեան ստեղծագործութեան ձեռնամուխ կը լինի ամբողջ ժողովուրդը:

Վրաստանի շարունակական անկախութեան ծածկոցի տակ առաջին անգամ փոխուեցին ազգային կեանքի գործականները և գաղափարները:

Մարտի 12-ը պատմական հրաժեշտի օրն է:

Գիտենք թէ ինչ էր անցեալը: Ապագան միայն պերսպեկտիւում է երևում:

Մեծ յոյսերով ապրուած հանդիպում ենք այս նոր ժամանակաշրջանին և տօնում ենք այս սրբազան խորհրդաւորութիւնը, երբ վրացի ժողովուրդը գերիշխանութեամբ օժտուեց և քաղաքական ստեղծագործող դրութեան մէջ մըտաւ:

Այսօրուան հանդիսաւոր օրը, երբ բացուում է Վրաստանի առաջին Սահմանադիր Ժողովը, մաղթում ենք նրա մի քանի վճիռ արժանաւորութիւնները ներքին փոխյարաբերութիւնների շրջանում—սա ժամանակաւորապէս [illegible] կան և մեր ամբողջ [illegible] մաղթում ենք նրա արժանաւորութեան և հեղինակութեան ողջ վեհափառութիւնը և ընդհանրականութիւնը Վրաստանի անկախութեան հիմնաւորութեան գործում:

Մարտի 12-ի առաջին պատմական նիստում Վրաստանի Հիմնադիր ժողովը առաջին անգամ ի լուր աշխարհի արտայայտում է վրացի ժողովրդի իսկական խօսքը և կամքը Վրաստանի անկախութեան պաշտպանութեան և հաստատման վերաբերեալ:

Ամբողջ վրաց ազգը խորին պատկառանքով կը հանդիպի անկախութեան հաստատման այս մեծ ակտին: Կեցցէ Վրաստանի Սահմանադիր Ժողովը, կեցցէ 12-ն մարտի»:

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏ.

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ՄԻՐԻՄԱՆԵԱՆԻ ՀԱՄԵՐԳԸ

Երեքշաբթի, մարտի 11-ին Թիֆլիսի Կոնսերւատորիայի դահլիճում տեղի ունեցաւ երաժշտուհի Մարգարիտ Միրիմանեանի համերգը, որը յետաձգուած էր փետրուարի 27-ից երաժշտուհու հիւանդութեան պատճառով:

Ծրագրի առաջին բաժանմունքը, որը բաղկացած էր Գլազունովի հեղինակութիւններից (темы съ варіаціями] прелюдія և ուրիշներ), երաժշտուհին կատարեց հմտութեամբ և գեղեցիկ:

Համերգի երկրորդ մասը նուիրուած էր Շոպենին: Եւ այստեղ երաժշտուհին հանդէս բերեց իր տաղանդի յատկութիւնները՝ արագ և պարզ տեխնիկան, քնքոյշ զարկը և հմուտ պեդալիզացիան: Սակայն մանր պիէսաները (Этюдъ ноктюрнъ) աւելի յաջող և գրաւիչ էին:

Երաժշտուհին արժանացաւ ջերմ ընդունելութեան և բուռն ծափահարութիւնների:

Բէկ.

ՎՐԱՍՏԱՆ

ՔԱՂԱՔԱՅԻՆ ԾԱՌԱՅՈՂՆԵՐԻ ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Մարտի 11-ին, երեկոյեան, դումայի դահլիճում տեղի ունեցաւ քաղաքային ծառայողների պատգամաւորական ժողովի շարունակութիւնը՝ գործադուլի հարցի մասին վերջնական որոշում կայացնելու համար:

Ժողովը, ինչպէս նախորդ անգամ, այս անգամ էլ բաւականին բազմամարդ էր, չնայելով, որ էլէքտրաքաշի ծառայողների և միլիցիայի ներկայացուցիչները չէին մասնակցում:

Գործադիր Մարմնի և գործադուլային կոմիտէի զեկուցումներից երևաց, որ քաղաքային վարչութիւնը սկսել է բաժանել ծառայողներին յունուար ամսի ռոճիկները միայն, իսկ յետագայի մասին ամենևին չի էլ շտապում հոգ տանել, մինչդեռ միլիցիայի պահանջը բաւարարուած է լրիւ: Նրանց տըւել են ոչ միայն յունուարի, այլև փետրուարի ռոճիկները: Սրտանեղ դրութիւն են վերցնում նոյնպէս ուրիշ ծառայողները: Տրուած զեկուցումներից պարզուեց, որ արհեստակցական միութիւնների կենտրոնական խորհուրդը, որի ներկայացուցիչները ամեն կերպ աշխատում էին համոզել ծառայողներին յետ կանգնել գործադուլի մտքից, որ խոստացել էին ամեն աջակցութիւն ցոյց տալ կոնֆլիկտը հարթելու այն մտքով, որպէսզի կարճ ժամանակամիջոցում գոհացուած լինեն ծառայողների պահանջները, իրականում ոչինչ չի արել:

Երկար վիճաբանութիւններից ու մտքերի փոխանակութիւններից երևաց, որ պատգամաւորների սաստիկ մեծամասնութեան տրամադրութիւնը մնում է անփոփոխ,

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ ԿՈԼԼԵԳԻԱ
Հրատարակիչ՝ Հայ ժողովրդական կուսակցութիւն

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

Առանձին ուսուցումներ հասակաւորների, կանանց եւ օրիորդների, որոնք փնտրում են մաքուր, ինտելիգենտ պաշտօններ

ՀԱՇՈՒԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆ

հայերէն և ռուսերէն լեզուով (ըստ ցանկութեան) ամենակարճ ժամանակում կարող են սովորել ամենքը, նոյն կամ քիչ կարդալ-գրել իմացողներ եւ ստանալ ծառայութեան հաշուապահի, կոնտորշչիկի, գանձապահի, նամակագրի, գործակալի և այլ պաշտօններ: Կուրսը վերջացնողներին տրուում են ատեստատներ: Պարապմունքները խմբովին և առանձին: Վճարը՝ ով ինչքան կարող է: Ընդունելութիւնը մինչև փետրուարի վերջը ամեն օր առաւ. ժ. 10—12 և երեկ. ժ. 4—7: Դիմել հաշուապահական և առևտրական կուրսեր՝ Մ. Ա. Կիրակոսեանին: Հասցէն՝ Зарядный переул., № 3, За Кононирскимъ переулкомъ, позади главнаго телеграфа, на Головинскомъ проспектѣ. 10—10

„ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՁԱՅՆ"-ի
գրասենեակում վաճառուում է նորա հրատարակութեամբ լոյս տեսած
ԳԷՈՐԳ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ
ՁԵՄՍՏԻՈՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ և ՎՐԱՍՏԱՆՈՒՄ
ԳԻՐՔԸ
Գինը 50 կոպէկ:
Դիմել գրասենեակ՝ Головинскій пр. № 41. 0—29

ԲԱՐՁՐԱԳՈՅՆ
ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՈՒ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ
Հայերի մէջ առևտրական կրթութիւն տարածող Կովկասեան ընկերութեան:
Նիկոլայեւսկի № 36:
0—60 Տեսուչ՝ Գ. Կ. Տէր-Դաւթեան

Տպարան «Մամուլ»—կալուլ. Մ. Եփրիկեան և Ց. Մայիլեան. Լորիս-Մելիքեան փող., № 22.